

ÚVOD

Umělecko-výchovné disciplíny mají v edukačním procesu na pedagogických fakultách své nezastupitelné místo. Na základě zkušeností s projekty KVV PF UJEP bychom rády nastínily možnosti nabízející se díky realizaci uvedených tvůrčích aktivit. Katedra výchov uměním připravuje studenty oborů Učitelství pro 1. stupeň ZŠ, Učitelství pro MŠ. Snahou pedagogů je zprostředkování umění, kultury, výchovy a vzdělání v jejich vzájemné provázanosti jako neodmyslitelné součásti lidské společnosti. Specifikem této katedry je právě symbióza hudebních, výtvarných a dramatických aktivit studentů a pedagogů, propojení esteticko-výchovných disciplín prostřednictvím společných uměleckých akcí. Výuka je koncipována do teoretických přednášek a praktických cvičení, kde nezbytnou součástí výuky jsou také odborné kurzy, exkurze a tvůrčí dílny. Důraz je kladen i na výstupy v podobě studentských prací a aktivit zveřejňovaných formou výstav a koncertů.

Cílem projektů studentů Učitelství I. st. ZŠ a pedagogů Katedry výchov uměním Pedagogické fakulty Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem bylo podpořit mezioborovou komunikaci v rovině umělecké s přesahem do sféry sociální. Reflektovat možnost vzájemné komunikace a využít potenciál syntézy estetických disciplín. Studentské projekty, v jejichž rámci se uskutečnila řada hudebních a výtvarných workshopů, koncertů a divadelních vystoupení studentů v rozličných sociálních prostředích (MŠ, ZŠ, knihovna, hospic, vazební věznice) u nás i v zahraničí (Itálie, Slovensko). Edukačním potenciálem bylo aktivní zapojení studentů do příprav a realizace všech akcí přímo v daném sociálním prostředí.

TEORETICKÁ VÝCHODISKA

Umělecko-výchovné disciplíny jsou vnímány komplexně podobně jako v RVP PV a RVP ZV, kde jsou začleněny do vzdělávací oblasti *Umění a kultura*. Syntéza těchto oborů vyhovuje vývojově psychologické charakteristice dětí předškolního a mladšího školního věku.

Čím je dítě mladší, tím spíše inklinuje k synkretickému sebevyjádření bez ohledu na to, ke kterému oboru umělecké činnosti toto vyjádření patří. Synkretismus nachází svoji podporu v současných uměleckých formách, které přestupují hranice oborů a žánrů. Paralely lze najít i při pohledu do historie např. v rituálu a náboženském obřadu, který byl svorníkem výtvarných, hudebních a dramatických forem. Linda Pound a Chris Harrison se zmiňují např. o intenzivním působení hudby, kdy kněží a vůdci ceremonií věděli o síle hudby pro vytvoření mystické atmosféry. Hudba, výtvarné a dramatické umění vedou společnost k pospolitosti a sociální identitě (Pound, Harrison, 2003, s. 11). Hlavním cílem *umělecko-výchovné edukace* by mělo být formování pedagogů jako *tvůrčích a invenčních osobností*, jež pomohou dětem z přemíry informací a podnětů vyčlenit to podstatné, utvářet budoucí generace po stránce *estetické, etické a lidské*. Podstatou by měla být *výchova kulturního člověka*, který na základě svých zkušeností bude umět z široké nabídky vybrat kvalitní díla, nepodlehne reklamě, nevkusu a kýči. *Na této cestě by učitel měl být znalým, vstřícným a inspirujícím průvodcem*. Zvláštní a výjimečná dovednost učitele spočívá v tom, jak umí *pro své žáky odhalit a tematizovat učivo v jejich vlastní osobní zkušenosti* (Slavík, 2001, s. 141). Je nutné setkávat se s různorodými uměleckými podněty. Estetický prožitek je totiž nesdílitelný, nepřenositelný a zcela závislý na vnímající osobě.

Umění vnímáme jako přirozenou součást neverbální komunikace. Z výzkumů vyplývá, že neverbální komunikace je při komunikaci mnohem důležitější než komunikace verbální. Při komunikaci není důležité jen mluvení a řeč těla, ale velkou roli hraje naslouchání. Uvádí se, že poslouchání se na procesu komunikace podílí ze 45 až 53%. Pro úspěšnou komunikaci je nutné zvládnout dobře poslouchání, aktivní naslouchání a kladení otázek. Přestože je schopnost poslouchat považována za běžnou věc, kterou každý umí, odhaduje se, že až 80% lidí naslouchat neumí. Naslouchání se dá dělit na více částí. Jednou z nich je například empatické naslouchání. „Empatické naslouchání je takové naslouchání,

kdy nasloucháme především pocitům odesílatele sdělení, snažíme se do nich vcítit a pochopit, proč je komunikováno sdělení právě tak, jak je odesíláno.“ (Vymětal, 2008, s. 47). Další můžeme uvést naslouchání aktivní. „Aktivní naslouchání znamená, že posluchač je vnímavý a pozorný k mluvčímu a vlastní myšlenky a interpretace prezentuje teprve tehdy, až hovořící zcela dokončí to, co chce říci.“ Cílem takového naslouchání je získat maximum informací, pochopit sdělované a dát odpovídající zpětnou vazbu. (Vymětal 2008, s 48-49)

Výstupy

Podstatou obou na sebe navazujících projektů bylo dát prostor studentům, aby si hudební a výtvarné aktivity vyzkoušeli nad rámec své povinné pedagogické praxe a přirozeně si tak zažili to, co mohou využít nejen v rovině odborně teoretické, ale zejména praktické. Prostřednictvím příprav a realizace uměleckých výstupů si studenti uvědomili důležitost a možnosti komunikace v tvůrčím procesu. Jak již bylo uvedeno, stěžejní obsahovou náplň tvořily esteticko-výchovné aktivity (workshopy v mateřských i základních školách, tvůrčí dílny, výstavy, koncerty, performance, divadelní představení, apod.). Studenti sami navrhovali metodická řešení činností na základě konzultací s pedagogy KVV. Vedli výtvarné a hudební dílny s předškolními dětmi, žáky I. stupně ZŠ i s dospělými. Nadšené reakce dětí a pozitivní ohlas veřejnosti byly velkou motivací pro další tvůrčí práci, zúročení jejich zkušeností a invence. Podařilo se navázat mezinárodní spolupráci s kolegy a studenty z Licea Artistica Statale v italské Lucce, s Katedrou výtvarné výchovy PF Univerzity Komenského v Bratislavě a Katedrou předškolní a elementární pedagogiky na Katolické univerzitě v Ružomberoku.

ZÁVĚRY

Uskutečněné projekty potvrdily náš předpoklad, že skrze uměleckou tvorbu je možné komunikovat napříč všemi věkovými i sociálními vrstvami. *Přinesly všem zúčastněným příležitost k zamyšlení se nad možnostmi vzájemné estetické integrace a důležitosti pro pedagogickou teorii a praxi*. Studenti zúročili náměty a zkušenosti z výuky konkrétních předmětů absolvovaných na katedře výchov uměním. Můžeme hovořit také o tom, že projekty naplnily aktuální přístupy expresivních oborů směrem k socio-kulturnímu prostředí všech úrovní. Sdílení uměleckého vyjádření bylo rozšířeno o mezinárodní přesah jak v rovině pedagogické, tak umělecké a osobní. Naší snahou bylo vybudovat otevřený prostor pro sdílení umění, pro komunikaci nad společnou tvorbou, kterou lze vnímat jako základ výchovy a vzdělání tvůrčího vyjádření. Byl vytvořen prostor pro konfrontaci názorů a postřehů studentů, dětí, klientů. Příjemné tvůrčí prostředí a atmosféra vybízela ke společnému uměleckému tvoření. Mnohdy se dalo hovořit o objevení skrytého tvůrčího potenciálu zúčastněných. Studenti se během realizace projektových aktivit snažili pochopit *význam komunikativní funkce umění, jeho sociální funkci nezbytnou pro formování jedince, stejně jako nezbytnost reflexe výtvarné, hudební i dramatické tvorby*.

BIBLIOGRAFIE

- GIDDENS, A. *Sociologie*. Praha: Argo. 1999
- KUNCZIK, M. *Základy masové komunikace*. Praha: Karolinum. 1995
- MEDEK, I. *Několik poznámek k hudební kreativitě*. In: ZOUHAR, MEDEK a SYNEK, eds. *Slyšet jinak 03. Tvořivost a improvizace v hudební výchově na zvláštních školách*. Brno: Hudební fakulta JAMU, 2004. s. 24-27.
- POUND, L, HARRISON, Ch. *Supporting Musical Development in the Early Years*. Balmoor, Open University Press. 2003. ISBN 0 335 21224 7.
- SLAVÍK, J. *Umění zážitku, zážitek umění. Teorie a praxe artefietiky*. 1. díl. Praha: UK Ped. 2001 ISBN 80-7290-066-8.
- VYMĚTAL, J. *Průvodce úspěšnou komunikací: efektivní komunikace v praxi*. 1. vyd. Praha: Grada, 2008. 322 s. ISBN 978-80-247-2614-4.